

Pastoor Frans Mol, 80 jaar “een rijk leven”

ANTON LAEVEN

In de zomer van 1961 kwam kardinaal William Godfrey van Westminster in vol ornaat naar de kapel van het Mill Hill College nabij Londen (Engeland). Liefst vierentwintig jonge mannen knielden voor de kardinaal om tot priester te worden gewijd, waaronder ook Frans Mol. Voor Frans betekende dit dat zijn droom bewaarheid werd; eindelijk had hij zijn doel bereikt. Het was het begin van zijn levensreis als priester en missionaris, om uiteindelijk na vele omzwervingen in 2007 te belanden in ons eigen Schin op Geul. Dat Frans bij de congregatie van Mill Hill intrad, kwam doordat zowel een oom als zijn oudere broer Wim daar al priester waren. Naast Wim had hij nog een andere broer en vier zussen, waarvan eentje nog in leven is en hem regelmatig bezoekt.

Op de dag van de wijding werden zij om de beurt bij de overste van de congregatie geroepen en kregen daar te horen welke taak zij moesten gaan uitvoeren. Frans was als laatste aan de beurt en werd uitgezonden naar het bisdom Ngong in Kenia, bij de Maasai. Hij was bijzonder blij dat hij naar de missie kon gaan.

Wij westerlingen hebben van de Maasai in het algemeen het ‘Hollywood’-beeld voor ogen: fiere, trotse, knappe, lange mensen met schitterende sieraden. En meer weten we meestal ook niet.

Frans heeft vierenveertig jaren tussen en vooral met de Maasai geleefd en hun cultuur en taal leren waar-

deren en bestuderen, en is daarmee een autoriteit op het gebied van de Maasaitaal en -cultuur. Hij heeft bijzonder veel geschreven over hun leven en veruit het grootste deel van deze bijdrage zijn vertalingen van zijn artikelen, die in de afgelopen jaren gepubliceerd werden in het Engelstalige tijdschrift *Mission Outlook*. Daarnaast beschikt hij, tot mijn grote verrassing, over honderden brieven die hij naar zijn ouders en zussen schreef en door zijn vader zaliger prachtig bewaard zijn gebleven. Deze correspondentie is zo omvangrijk, dat er een dik boek mee gevuld zou kunnen worden.

De heenreis

Op 5 november 1961 vertrok Frans met een oud Belgisch marineschip vanuit Antwerpen naar Kenia. Dit schip nam in Zeebrugge munitie aan boord – bestemd voor Katanga (Congo) – en voer daarom onder een rode vlag. In de Middellandse Zee, ter hoogte van Algerije, waar toen een oorlog aan de gang was, vlogen Franse straaljagers ter controle bijzonder laag over het schip. De bemanning en passagiers, waaronder Frans, stonden allemaal te zwaaien, om hun goede bedoelingen te onderstrepen! Bij het invaren van het Suezkanaal bij Port Said (Egypte) lag het opgeblazen beeld van Ferdinand de Lesseps, de belangrijkste man achter de bouw van het Suezkanaal, half in het water, als gevolg van de oorlogshandelingen van de Suezcrisis in 1956 (ofwel de tweede Arabisch-Israëliëse oorlog). In Port Said kwamen de loodsen aan boord, vier Egyptische officieren in witte uniformen met blinkende gouden emblemen en biezen, en een kleine man in slobbertrui; deze laatste, een Rus, was de eigenlijke loods.

Op 27 november bereikte het schip de haven van Mombassa (Kenia). Frans had liefst elf kisten bij zich. De meeste bagage was bestemd voor collega-priesters in zijn missiegebied. Deze kisten werden opgeslagen in een magazijn, omdat gewacht moest worden op treinvervoer naar Nairobi, de hoofdstad van Kenia. Het was regentijd en wegen en de spoorlijn waren nog onbegaanbaar; overal was vertraging. De treinreis naar Nairobi duurde daardoor vijf dagen. Door de vele regen was het treinverkeer veertien dagen onmogelijk geweest en de trein waarmee Frans

reisde was overvol en heel lang. Dit had weer tot gevolg dat bij bruggen slechts twee treinstellen tegelijk over de bruggen konden. Dus het duurde een hele tijd voordat alle treinstellen over een brug waren. In Nairobi was gepland dat iemand van het bisdom Frans zou komen ophalen, maar de wegen naar zijn missiegebied waren door de regen eveneens onbegaanbaar. Na een paar dagen konden ze eindelijk op weg, maar na ongeveer een dag rijden moest de reis opnieuw onderbroken worden in verband met de slechte weg.

Op 6 december 1961 arriveerde hij uiteindelijk op zijn missiepost in Kilgoris in het bisdom Ngong. Dit bisdom heeft ongeveer de grootte van Nederland, maar er waren toen slechts vier priesters en één broeder. Daarbij waren er nauwelijks wegen en de wegen die er waren, veranderden in modderpoelen tijdens de regentijd. In eerste instantie werkte hij bij de Maasai in het zuiden van Kenia; naderhand in het hele Maasaigebied, dat schitterend gelegen is en waarbinnen zich verschillende wildparken bevinden. Het bekendste is het Maasai Mara Park dat op Tanzaniaans gebied overgaat in Mara Serengeti, één van de bekendste wildreservaten ter wereld en zo groot als België. Het hele gebied heeft een schitterende natuur: savannelandschap bestaande uit graslandschap, met verspreid voorkomende bomengroei, en bergen en dalen. Er is een grote verscheidenheid aan dieren zoals olifanten, leeuwen, gnoes, buffels, zebra's en gazelles. Ook de hoogste berg van Afrika, de Kilimanjaro met besneeuwde top, ligt in dit gebied. Toen Frans in het gebied begon te werken was er nauwelijks toerisme, in tegenstelling tot de huidige situatie. In de beroemde film *"Out of Africa"*, gebaseerd

op het boek van de Deense schrijfster Karen Blixen en met Myril Streep, Robert Redford en Klaus Maria Brandauer in de hoofdrollen, speelt zich een scene af op een schitterend gelegen plek, in de film een begraafplaats. Lang voordat deze film gedraaid werd heeft Frans op deze plaats met zijn tentje gestaan tijdens een van de vele 'safari's'.

Het begint

Frans vertelt dat zij goed voorbereid waren. Eén van de nieuwe priesters was een Ierse klasgenoot en dat maakte het in het begin toch wel prettiger.

Jan Leffers was de pastoor op de missiepost en een talenwonder, en ondanks dat hij pas een jaar bij de Maasai was, kon hij Frans en zijn medepriesters in het eerste half jaar de eerste beginselen van de Maasaitaal bijbrengen. Zij moesten de liturgische diensten zoveel mogelijk in die taal doen. Het epistel, het evangelie en een preek van tien zinnen werden eveneens in de Maasaitaal gedaan. Zo'n preek begon als volgt: "God bestaat. God is goed." En de eerste twee zinnen waren gedaan!

Het allereerste huis waar zij gehuisvest waren, had nog geen plafond. Dat eerste jaar in de missie was een tijd van grote materiële armoede en tekorten. Voldoende water te hebben was het grootste probleem, en daar was regelmatig een nijpend tekort aan. Voor licht en koken waren er petroleumlampjes en kooktoestelletjes. Het ontbreken van de juiste middelen om hen te helpen bij het missiewerk was een constant probleem. Frans zegt echter dat zij toen nog jong waren en vol enthousiasme, en zodoende de hele wereld aankonden!

In 1961 woonden uitsluitend Maasai in het gebied. Er was toen geen honger onder de bevolking. De Maasai leefden op hun eigen manier. Onderwijs en geneeskundige hulp naar westerse begrippen was er niet. De kindersterfte was hoog; drie op de vijf kinderen stierven er binnen een jaar. Het grootste probleem voor de Maasai was de ernstige droogte in een aantal achtereenvolgende jaren. Zij leven van vee en hadden daardoor zeer grote aantallen vee verloren. Ondanks dit geweldige probleem waren de Maasai zo goed georganiseerd dat er geen hongersnood was en geen zichtbare armoede.

Toen Frans in Kenia aankwam was de Mau-Mauopstand, een guerrillaopstand tegen het Britse koloniaal bewind, beëindigd. Het was rustig en er waren geen politieke of

militaire conflicten. Het was ook aan de vooravond van de onafhankelijkheid van Kenia, die eind 1963 gerealiseerd werd. In de loop van de beginjaren zestig ontstonden verschillende donororganisaties in de westerse landen. Zij begonnen hulp te verlenen op financieel gebied of in andere vormen. Men kreeg medicijnen, geld om het salaris van een arts te betalen, medische apparatuur of hulp voor de bouw van een ziekenhuisje of een mobiele medische eenheid. Miva hielp missionarissen aan middelen van vervoer zoals fietsen, auto's, kleine vliegtuigen en boten. Frans vertelt dat in het provisorisch ziekenhuisje begin jaren zestig te vroeg geboren kindjes in houten kistjes gelegd werden met een metalen bodemplaat, uitgesneden uit een petroleumblik en verwarmd met kaarsjes. Deze primitieve couveuses hebben veel kindjes het leven gered. In februari 1963 kregen ze hulp van vijf zusters van de congregatie van de Kleine Zusters van Sint Joseph uit Heerlen. Zij begonnen in het ziekenhuisje van Kilgore, negen uur rijden vanaf Nairobi, over slechte wegen en in eerste instantie zonder enige medische apparatuur en medicijnen. Jan Leffers, de toenmalige pastoor, organiseerde verbandmateriaal en eenvoudige medicijnen, zodat de zusters iets hadden om mee te werken. Ook was er het eerste anderhalf jaar geen arts. Desondanks wisten zij in deze primitieve omstandigheden hulp aan talloze Maasai te geven. Eén van de zusters die een grote indruk op Frans heeft gemaakt was Paula Crombach, afkomstig van de bekende Bellethoeve te Cottessen. Zij was een sterke vrouw die in de moeilijke omstandigheden steeds de moed erin wist te houden en zo ook een steun was voor haar medezusters. Na anderhalf jaar kwam er gelukkig een arts, ene dokter Constant Jurgens, een telg van de familie Jurgens van de margarinefabrikanten, later uitgegroeid tot het wereldwijd opererende Unileverconcern. De opvolger van Jurgens was dokter Toon Tellegen, die drie jaar lang samen met zijn echtgenote heeft meegewerkt aan het ziekenhuisje langzaam uit te breiden. Toon Tellegen is naderhand een bekend schrijver van voornamelijk kinderboeken geworden.

Eerste Kerst

"Op eerste Kerstdag reed een collegapriester mij naar een groep Maasai die interesse hadden getoond voor de

kerk. Ergens in de vlakte liet hij me onder een grote boom achter en verdween in een wolk van stof op weg naar de volgende plek voor het houden van een mis. In de boom hing de kerkklok, een stuk roestige bumper van een auto die dat schijnbaar ooit verloren had. Ik sloeg zo hard mogelijk als ik kon een aantal keren op dat stuk ijzer," vertelt Frans. Onder de boom waren een aantal zelfgemaakte bankjes, gevormd uit takken van hout. Frans opende zijn miskoffer en zette de benodigde spullen klaar, waaronder de kelk die hij van zijn ouders gekregen had, ging vervolgens zitten en wachtte geduldig. "Na enige tijd kwam een groep verlegen kleine kinderen en zij stonden voor mij te wachten op mijn groet, met hun gebogen en geschoren hoofdjes, het zachtjes aanraken van de hand in zegening en bescherming en liefde. Een paar oudsten (mannen), bedekt met zware rode dekens, alsmede enkele vrouwen voegde zich bij het gezelschap. Iedereen ging zitten op de gammele stoelen, vrouwen en kinderen aan één kant, de oudsten enigszins aan de achterkant. 'Vandaag', begon ik plechtig, 'is het Kerstmis'. 'Wat is dat?' Enigszins uit het veld geslagen probeerde ik het opnieuw: 'Vandaag vieren wij de geboorte van Jezus.' 'Van wie?' Toen heb ik mijn misspullen maar netjes ingepakt. Ik nam de vertaling van het evangelie van de dag, die ik had meegenomen, en begon te vertellen over het Kerstkind, zijn lieve moeder, over de Heilige Jozef en de herders. Vooral het verhaal over de herders sprak hen als veehouders aan. En zo zat een kleine groep onder een machtige boom, op eerste Kerstdag, aan de voet van de Kilimanjaro, elkaar vragen en antwoorden te geven. Toen kwam een groot gevoel van voldoening, vervulling en geluk over mij."

Frans was druk bezig geweest met het werk dat hij wilde doen, maar was daarin tot dan toe niet echt geslaagd. Hier ontdekte hij echter de kern van zijn roeping: om te verkondigen, om aan te kondigen, om missionaris te zijn. Hij bedankte het Kerstkind omdat het hem inzicht en genade gegeven had. Hij ontdekte dat er een groot verschil was tussen een priester, die alleen sacramenten toediende, en een missionaris. Sindsdien heeft hij geprobeerd om trouw te zijn aan zijn missionaire roeping, toegepast om zichzelf een betere kennis van de lokale taal en gebruiken eigen te maken. Hij bezocht regelmatig groepen Maasai om met hen te spreken en hun rijke tradities te begrijpen. De taal

van de Maasai leerde hij beter dan wie ook kennen, in al de schoonheid en uitdrukkingen, hun cultuur, hun gewoonten en manier van leven en vooral hun geloof in één God. Daar ontdekte Frans dat het boeiendste en wonderbaarlijkste is dat mensen hun leven heel anders kunnen invullen, en daarin met vreugde kunnen leven en overleven.

Op safari

Omdat het missiegebied zo ontzettend groot was, werden drie kleine missieposten opgericht waar per post twee priesters werkten. Frans heeft in het hele gebied op vele plaatsen gewerkt. In 1962 tijdens het Tweede Vaticaans Concilie was zijn bisschop bijna een jaar in Rome, zoals alle bisschoppen. Frans heeft toen een hele tijd in het bisschopshuis gewoond en gewerkt als secretaris van het bisdom. Ook ging men op 'safari', om mensen op te zoeken in hun kleine nederzettingen. Voor ons betekent op safari gaan een verzorgde reis door de wildernis met heel veel westers comfort. Voor Frans betekende het dat hij samen met een gids ('safari boy'), meestal een oudere man die ook kookte, weken onderweg was naar Maasainederzettingen of een goed gedefinieerde plaats onder een boom in dit eindeloze en schitterende land. Overnachten moest ook regelmatig in een tent die hij altijd bij zich had. Op een ochtend werd hij gewekt door vreemde geluiden, toen er een groep leeuwen nieuwsgierig bleek te zijn; een andere keer stond opeens een olifant aan het raam van een klein schoolgebouwtje waar overnacht werd. Toch heeft Frans nooit angst gehad tijdens zijn lange verblijf in Maasailand.

Hun auto heeft ook regelmatig als ambulance gefunctioneerd, veelal voor zwangere vrouwen die – vaak te laat – over de hobbelige wegen naar het ziekenhuis moesten worden gebracht. Het waren de baby's die vaker overleefden dan de moeders. Bijna altijd reisde de grootmoeder mee en tijdens één van deze ritten werd een jongetje geboren tussen de versnellingsbak en de -pook. Deze baby kreeg als naam "Patermol", en die man loopt dus waarschijnlijk nu nog rond met deze naam! Vaak waren het tragische ritten over grote afstanden en slechte wegen. Dramatisch was een lange rit naar het ziekenhuis met een aidsmoeder met twee kinderen en grootmoeder. Bij het ziekenhuis werd zij echter geweigerd omdat men geen opvangmogelijkheid meer had. Op hun verzoek heeft een

vermoeide Frans haar de volgende dag bezocht en gedoopt; een uur later was ze dood.

Bomen

Bomen spelen een belangrijke rol in het leven van de Maasai. In Europa hebben we door bladerval in de winter kale bomen; in de tropen vallen de bladeren ook, maar alleen omdat volwassen scheuten oude bladeren wegduwen. Het Maasaiwoord voor boom is "*olcani*" en het meervoud is "*ilkeek*". Hetzelfde woord gebruikt men ook voor medicijnen. De Maasai gebruiken bomen en struiken voor het bouwen van huizen, voor brandhout, voor medicinale toepassingen, voor het maken van stokken en staven en voor feesten. Ook plaatsnamen worden vaak genoemd naar een boom of struik die bepalend is voor dat gebied. Voor elk gebruik worden bijzondere bomen geselecteerd

vanwege hun kwaliteiten. De Maasai maken onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke bomen. Tijdens feesten en ceremonies worden mensen individueel of in groepen besprenkeld met melk en honingbier, of met een mengsel van beide, met behulp van takken van bomen of struiken. Mannen worden allen gezegend met takken van mannelijke bomen en vrouwen met takken van vrouwelijke planten.

Bomen zijn ook verdeeld in 'koude en warme' bomen. Koude bomen zijn degene zonder doornen. Deze koude bomen komen in de hooglanden voor en worden als heilig beschouwd. Ze hebben zwaar gebladerte en zorgen voor welkome schaduw; gedurende de hitte van de dag is het goed om vergaderingen te houden onder die bomen.

Schaduw, water, gras en een koele bries zijn de vier meest gewilde dingen in Maasailand. De missiepost Entasekera is gezegend met alle vier voornoemde eigenschappen en heet daarom vertaald "De plaats van de goede dingen".

Warme bomen groeien in droge gebieden en hebben doornen. Het is daarom zeer ongemakkelijk te zitten onder deze bomen, vooral als de bescherming van de kleding minimaal is. Vier van deze bomen worden als bijzonder heilig beschouwd. Het merendeel van de traditionele geneesmiddelen die de Maasai maken en gebruiken zijn afkomstig van bomen, struiken of kruiden. De bladeren, hout, schors en wortels worden gekookt of gerookt en preventief of als remedie tegen ziektes genomen. Het hout van bepaalde bomen wordt gebruikt als bescherming tegen kwaad of ongeluk.

De Maasai zullen nooit een complete boom omhakken, maar snoeien enkel de takken zodat ze zich vanzelf herstellen. Hierdoor veroorzaken praktisch zij geen milieuvervuiling. Ze gebruiken dus alleen iets van de natuur wat ze nodig hebben.

Het 'bos' is niet het domein van de Maasai, omdat daar geen ruimte is voor het vee. Wel is er een heilig bos ten zuiden van Narok. Dat bos is het laatste toevluchtsoord voor de herders en hun kuddes. Het heeft zó veel water-vallen, beken en schaduwrijke valleien dat het altijd groen en vochtig blijft. Alleen in geval van nood en na toestemming van de leiders mogen de herders met hun vee daarheen.

De familie

De Maasai zijn van origine nomaden die met hun vee over de weide vlaktes van Afrika trokken. Zij ontleen aan hun veestapel niet alleen hun inkomen, maar tevens hun culturele trots en status.

Elke familie leeft in een "*enkan*", een nederzetting bestaande uit een aantal kleine huizen en gegroepeerd in een cirkel. Deze zogenaamde kraal is omgeven door een hek van doornen om indringers, mensen of dieren buiten te houden. De vrouwen bouwen de hutten van takken, twijgjes, gras en gedroogde koeienmest en zijn eigenaar van de aparte huizen. Men komt geen Maasaihuis binnen zonder toestemming van de vrouw die het bezit. Zij kan ongewenste bezoekers buiten houden, vooral in tijden van

droogte als ze weinig eten of drinken aan te bieden heeft. Het getuigt van goede manieren als de bezoeker discreet een aantal geschenken zoals thee, suiker, melk of koekjes geeft. De nederzettingen kunnen worden bewoond, samen met andere gezinnen, op basis van vriendschap. Elke familie onder leiding van een ouderling heeft zijn eigen poort in het hek van doornen. Dat is de poort waar in de ochtend het vee uit gaat om te grazen en 's avonds terug komt naar de kraal. De huisjes binnen de kraal zijn volgens een vast stramien gebouwd. Het eerste huis aan de rechterkant van de ouderling behoort aan zijn eerste vrouw, het eerste huis aan de linkerkant behoort aan de tweede vrouw en het tweede aan de rechterzijde is voor de derde vrouw. In het verleden waren er soms wel acht huisjes! De zoon van de eerste vrouw wordt seniorjongen van het dorp, ongeacht of er eerdere zonen geboren zijn bij één van de andere vrouwen. Dit is een houding van respect, niet een houding van voorrecht of macht.

Als een vrouw een baby krijgt kleedt zij zichzelf en de baby in het zwart. Zwart is de kleur van Gods goedheid. De eerste zes maanden na de geboorte mogen moeder en kind de haren laten groeien. Dit geeft hen een donkere uitstraling; zij bevinden zich in een waardige toestand, zijn heilig en worden niet aangeraakt. Bij de begroeting van een jonge moeder mag men niet haar handen schudden, maar haar alleen begroeten met woorden. De baby wordt begroet door zachtjes te spugen als zegen. De kleine krijgt een troetelnaam en na zes maanden, als de baby heeft bewezen dat hij kan overleven, volgt de naamgeving. Het haar van de baby en van de moeder wordt dan ook afgesneden. Het kind krijgt de goede naam door zijn vader, maar deze wordt ook goedgekeurd door twee ouderlingen en twee vrouwen. Het kind behoort nu tot de hoeve en familie en wordt aan de "*olosho*" toegevoegd, een onafhankelijk deel van de Maasai verenigd door taal en cultuur.

De kindertijd en kleuren

De kindertijd is meestal vrij en gelukkig, maar kan ook moeilijk zijn. Jongeren besteden lange dagen op de vlakten in de hete zon tijdens het hoeden van het vee. Kinderen die het geluk hebben om naar een schoolje te kunnen gaan, lopen soms gevaar vanwege wilde dieren; het liefst lopen zij dan ook in groepjes. Na de besnijdenis worden de jongens vrijer, ze worden krijger. Tijdens hun opleiding tot krijger leren zij om trots en egoïsme te overwinnen, respect voor anderen te krijgen en bij te dragen aan het welzijn van de gemeenschap, en ze leren sociale vaardigheden en de Maasaigeschiedenis. Het krijgerschap duurt ongeveer tien jaar en is voor de mannen de belangrijkste periode in hun leven. De meisjes worden meestal uitgehuwelijkt. De besnijdenis van meisjes is tegenwoordig veelal symbolisch, aangezien het officieel verboden is. Tijdens de besnijdenis dragen de jongeren zwarte kleding, evenals de ouderlingen die de ceremonies leiden.

Kleuren spelen een belangrijke rol in het leven van de Maasai. Stemmingen worden door het dragen van kleuren aangegeven. Zwart en rood zijn de meest bepalende kleuren. Zwart is de kleur van Gods goedheid en welwillendheid, de kleur van de grootsheid en majesteit, de kleur van waardige en tevreden oudsten. Rood is de kleur van God als hij in een slecht humeur is, als hij boos is, de kleur van ongeduld, van de jeugdige arrogantie van krijgers bedekt met rode oker, de levendigheid van de jeugd. Hoe dit leeft bleek in 1995 tijdens het bezoek van paus Johannes Paulus II. Deze droeg tijdens de grote feestelijke openluchtmis in Nairobi een zwart kazuifel!

De kleding van de Maasai bestaat uit twee doeken, bijna altijd rood gekleurd, over de schouder geknoopt en vaak met een schouderdoek ter bescherming tegen de felle zonnestraling. Zij zijn kaal en versierd met kralen, armbanden, enkelbanden en oorbellen. De mannen dragen lange mantels in paarse, rode en oranje tinten; alles mag, zolang de kleur van bloed er maar bij zit. Ook hebben alle mannen een stok bij zich; zij kunnen niet leven zonder, want ze drijven er hun vee mee voort, onderstrepen hun gebaren ermee en leunen erop.

Feesten en begroeten

Het leven van elke Maasai wordt regelmatig onderbroken door festiviteiten. Deze regelen de groei of rijpingscyclus van alle Maasaimensen. Hun leven lijkt een nooit eindigende reeks van prestaties te zijn, en niet enkel om het individu te vieren. Veel belangrijker is het dat de hele gemeenschap aansluit en meeviërt. Als Frans Maasai ontmoette, vroeg hij zich altijd af of deze naar een feest gingen of ervan terugkwamen! Bijna alle aspecten van de Maasaicultuur en -evenementen tijdens hun leven dragen een gemeenschappelijk aspect. Bijeenkomsten, feesten, vieringen en gezinsleven zijn altijd een gemeenschapsgebeuren.

Wanneer Maasai reizen, nemen ze niets anders mee dan de kleren die ze dragen. Ze vinden altijd wel gastvrijheid, onderdak en voedsel in een andere Maasainederzetting. Gastvrijheid wordt nooit geweigerd, maar er gelden strikte regels die nageleefd moeten worden. Als je bij een nederzetting komt ga je door de poort en na het nemen van een paar stappen blijf je staan wachten totdat iemand zich meldt. Als mensen in de kraal zijn zal iemand je komen begroeten en nieuws uitwisselen. Als er niemand te zien is, bijvoorbeeld tijdens de hitte van de dag, dan kondig je je aanwezigheid aan door een beleefde hoest, met indien nodig een toenemend volume. Men gaat nooit ongenodigd een huis binnen. Als je wilt overnachten moet je weten in welk huis je kunt verblijven. Gastvrijheid en een slaappleaats worden gereguleerd door regels. Men moet eerst weten of er familieleden wonen, en als dat niet het geval is, kun je vragen of een ouderling van ongeveer jouw leeftijd hier zijn huis heeft.

Een manier van begroeten is het gebruik van speeksel bij wijze van zegen. Vooral oude oma's zijn bijzonder bedreven in het zachtjes spugen op één van je handen ter begroeting. Begroeten bij de Maasai is van geheel andere orde dan wij westerlingen gewend zijn. Hun taal bevat een uitgebreid repertoire aan begroetingsformules. Deze luiden nooit alleen maar "hallo" en "hoe gaat het ermee". Begroetingen nemen vele minuten in beslag en informeren niet alleen naar het welzijn van de betrokkene, maar ook naar dat van zijn of haar uitgebreide familie. Het gaat in eerste instantie altijd goed; het slechte nieuws komt pas ter sprake ná deze begroetingen. Aanspreekvormen worden bepaald door de respectieve sociale status van beide partijen. De Maasai gebruiken verschillende be-

groetingen voor mannen en vrouwen, onbesneden en besneden jongens en voor uitgehuwelijkte en ongetrouwde vrouwen.

Zegenen

Bij festiviteiten nemen de oudsten uit kalebassen een slok van een mengsel van melk en honingbier in hun mond en spuiten dan het speeksel als zegen over de verzamelde mensen, die meestal op de grond zitten. Toen de kerk in Lemek door de bisschop samen met vier ouderlingen werd ingezegend, zegenden deze ouderlingen uitbundig de verschilderde muren van de kerk met melk en honingbier. Helaas, een Europese non, onbekend met de Maasaigebruiken, liep achter de groep en veegde onmiddellijk de 'zegeningen' van de muur.

Tijdens een andere plechtigheid, waar een kardinaal bij was, hadden de kerk- en feestgangers zich in een rij opgesteld. Toen verschenen vier enthousiaste ouderlingen die de hele rij 'zegenden' door te spugen met melk en honingbier, inclusief de kardinaal!

In Afrika wordt tevens overvloedig olie gebruikt, alleen al om vliegen weg te houden bij baby's. Ook het lichaam van een dode wordt volledig gezalfd voordat het in het open veld wordt gelegd.

Versieringen

Bijna elke reclameboodschap over de schoonheid en de aantrekkelijkheid van Kenia toont een foto van een meestal vrouwelijke Maasai, haar kleding versierd met kleurrijke versierselen zoals kralen. Maasaikralen, -ornamenten en -decoraties zijn een vrij recent fenomeen. Het is pas sinds de jaren 1920, dus na de Eerste Wereldoorlog, dat deze kralen in grote aantallen hun weg vonden binnen Maasailand en -cultuur. Vóór die tijd gebruikte men ijzerornamenten opgerold rond hun benen, armen en nek. Traditioneel gebruikten de Maasai slechts een paar kleuren, namelijk rood, wit, blauw of zwart, oranje en groen. Men gebruikte schelpen ter versiering van de ornamenten. Elke versiering met kralen op leer begint met een band van zwarte kralen, op die manier begon impliciet verwijzend naar God.

De versieringen zijn niet lukraak gemaakt. Een kralenornament, polsband, ketting, oorbellen of riem verradt de

sociale status van de drager. De Maasai vertelt hem of haar dan ook hoe de versierde persoon moet worden begroet, omdat groeten ook bepaald wordt door de maatschappelijke positie. Eén van de mooiste versieringen die Frans heeft gezien is de speciale ketting die gedragen werd door de moeder van een tweeling. Twee- of drielingen zijn een bron van trots voor een Maasaimoeder. In de veertig jaar dat hij onder Maasai verbleef, heeft hij slechts tweemaal moeders van tweelingen ontmoet en tot hun grote verbazing herkende hij hun status aan voornoemde ketting. De missionarissen promoten het toepassen van kralen en kleuren op hun gewaden. In samenwerking met een catechist maakten zij concepten en ontwerpen, om zodoende hun cultuur en begrip van God tot uiting te brengen in de liturgische praktijk. Frans vindt het verbazingwekkend dat de invoering van kralen in de cultuur en toegepast op de artefacten van de Maasai zo'n fenominale stappen voorwaarts hebben gemaakt.

Tijdsindeling

De Maasai hebben evenals bijvoorbeeld de Chinezen en de joden een andere jaartelling. Zij hebben hun eigen manier van tellen van de tijd en de geschiedenis. Hun historie begint bij het vertrek vanuit hun originele thuisland Misri (Egypte). Met hun gezinnen, huisraad en vee verhuisden zij naar het zuiden naar de Great Rift Valley van Oost-Afrika, op zoek naar geschikte weidegronden. Ze trokken via de weelderige en vruchtbare gronden van Zuid-Soedan naar het noorden van Kenia. Op hun weg naar het zuiden werden zij geconfronteerd met een enorme helling. De legende vertelt dat het volk een grote brug bouwde voor mannen, vrouwen, kinderen, koeien, geiten en schapen. Toen de helft van de mensen en dieren de top van de helling bereikte, stortte de brug in. Dat verklaart waarom sommige Maasaisprekende mensen nog steeds leven in het dorre noorden; zij bereikten nooit de top van de steile helling. Deze gebeurtenis maakte zo'n indruk dat de Maasai verwijzen naar feiten van hun geschiedenis als zijnde vóór of na de beklimming van de helling; het is hetzelfde zoals wij verwijzen vóór of na Christus' geboorte.

Onze dag is netjes ingedeeld in vierentwintig uur, en vervolgens in minuten en seconden. De Maasai verdelen de

dag in een aantal aparte periodes. De vroegste periode is *"enioosowuani"*, het tijdstip waarop de vroege ochtendwind waait en de buffels op pad gaan. De morgenster is de ster van de buffels. Tijdens trektochten door Maasailand met zijn tent heeft Frans ontdekt dat buffels zich tussen vier en vijf uur in de ochtend in de richting van het water begaven. Op sommige momenten stonden er honderd of meer buffels te grazen buiten zijn tent, terwijl hij tevergeefs probeerde te slapen. Na de buffeltijd komt *"endoruna"*, de bloedrode periode, als het eerste licht van de zon de hemel rood kleurt. Dan volgt de *"enasirie"*, de tijd dat de lucht wordt geschilderd met verschillende kleuren. De taal van de Maasai schetst een mooi beeld van de snelle veranderingen die plaatsvinden tijdens de vroege ochtend aan de Afrikaanse hemel. Naarmate de dag vordert, worden er weer verschillende periodes benoemd. *"Dama"* is de periode waarin de zon recht naar beneden schijnt. De avondperiodes beginnen als de schaduwen terugkeren en het vee langzaam zijn weg terug zoekt naar de hoeve. Tenslotte zakt de zon naar beneden. Je moet zelf gezien hebben met welke snelheid de Afrikaanse zon ondergaat, om de terminologie van het letterlijk naar beneden vallen van de zon te begrijpen, in een laatste gloed van oranje en paars. De indeling van de dag wordt verbaal als volgt weergegeven: nu, eerder, een paar minuten geleden, dadelijk of snel. Om de tijd te meten kijkt een Maasai naar de zon en heeft dan een goed idee van hoe ver de dag gevorderd is. Interessant is ook de verdeling van de maand. De positie van de maan bepaalt het verloop van de maand. *"Vandaag, de maan is zes"*, waardoor wordt aangegeven dat de maan nu zes dagen zichtbaar is geweest. Een maand is onderverdeeld in twee grote delen: de witte periode, wanneer de helderheid toeneemt, dus tot het volle maan is, en de donkere periode bij afnemende maan. De belangrijkste feesten van de Maasai worden georganiseerd bij volle maan, zodat er veel licht is bij het dansen en drinken. Bij ons valt Pasen op de eerste zondag na de eerste volle maan in de lente, en is dus ook gebaseerd op de maanstand. De Maasai geven ook namen aan de verschillende maanden in het jaar. Vaak zijn deze namen afhankelijk van de klimatologische omstandigheden en aangezien deze niet overal hetzelfde zijn in hun gebied, zijn er gebiedsgewijze verschillen. Sommige namen worden echter door ieder gedeeld zoals

"laret", (de valleien). Hoewel deze bijzondere maand in het droge seizoen ligt, kan er af en toe een bui vallen die het gras in de dalen groen houdt.

Een stabiel en min of meer betrouwbaar kenmerk zijn de twee regenseizoenen. Rond april zijn er de korte regens en rond oktober de lange. Eén van de Maasaiwoorden voor regen is *"olari"*, plaatselijk *"ilarin"* (dit woord wordt ook gebruikt om de westelijke indeling van het jaar te duiden). Soms werd Frans opgeroepen om een 120 jaar oude oma te begraven. Omdat elk jaar echter twee regenseizoenen heeft, kon men gemakkelijk en redelijk het aantal jaren door twee delen! Maasai vieren hun verjaardag niet en zij onthouden ook hun geboortjaar niet. Maar hun leeftijd kan geraden worden door de naam van de leeftijdsgroep waartoe zij behoren of door de naam van de besnijdenisgroep te achterhalen. Het interval tussen de opeenvolgende groepen is ongeveer twintig jaar. Deze 'tijdperk-set' is voor ons westerlingen moeilijk te bevatten; de beste omschrijving is dat het een ingewikkeld systeem van leeftijdsgroepen is. Informatie aan de hand van de opvallende namen en een aantal bekende gebeurtenissen kunnen dienen als een structuur bij het vaststellen van de geschiedenis van de Maasai. Met behulp van deze gegevens kan met redelijke zekerheid vastgesteld worden dat rond 1750 de Maasai begonnen zijn met hun trek naar hun huidige gebieden. Voor Frans was het intrigerend om het liturgisch jaar van de Kerk aan te passen aan de Maasaikalender.

Respect

De grootste Maasaideugd is respect; zij noemen het *"enkanyit"*. Het is een optelsom van alles wat goed is en van waarde in het gedrag van de Maasai: ontzag, respect, eer, gehoorzaamheid en goede manieren. Het leert kinderen hoe ze hun ouders moeten benaderen en begroeten. Ze buigen hun hoofd en worden voorzichtig aangeraakt op het hoofd door een lichte handoplegging. Het is een indrukwekkend en ontroerend gebaar, met daarin alle elementen van zachtheid, bescherming, liefde, zorg en zegen. Tijdens zijn lange leven onder de Maasai heeft Frans als missionaris begrepen dat het zijn plicht was om zoveel mogelijk van hun leven te leren en hun normen van respect te volgen. Tevens heeft hij geleerd om hun manier van werken te bewonderen. Hij heeft daar een volk ontmoet dat in zeer moeilijke omstandigheden en binnen hun eigen omgeving erin was geslaagd om een manier van leven te ontwikkelen, rijk in hun sociale interactie, zodat alles een constant feest leek. Dit leven, waarin zij heerlijk kunnen overleven en gedijen, is net zo goed als dat van Frans. Eén van de grootste geschenken die Frans kreeg bij zijn missionaire roeping en al zijn werk, was een diepe waardering voor de cultuur en de manier van leven van een ander volk.

Anderzijds zijn wij allen kinderen van onze tijd. En deze tijden veranderen voortdurend. Ook wij veranderen met de tijd, en ons begrip en waardering voor de mooie aspecten van een andere cultuur zou kunnen groeien. Deze

waardering gebeurt niet automatisch. Er is een sterke verleiding om te denken dat we in het 'westen' beter af zijn vanwege onze vooruitgang op technisch gebied en academische kennis. Maar is onze levenswijze de enige goede manier? Elke persoon of groep mensen zoekt een manier om fatsoenlijk te overleven en iedereen streeft voortdurend naar een beter leven. De Maasai zijn geen uitzondering op dit gegeven. De manier om zo'n leven te ontwikkelen is sterk afhankelijk van de omgeving waarin men leeft.

God

De Maasai hebben een leven ontwikkeld dicht bij God. Zij kennen één God, meestal "*Enkai*" genoemd. De Maasai zijn geen bijgelovig volk. Al hun zegeningen en gebeden zijn niet gericht op levenloze objecten. Ze zijn gericht op die onzichtbare, onbekende, enorm vereerde kracht die zij Enkai noemen. Hun perceptie van de Godheid is anders dan in onze christelijke beleving en kennis van hem. Buiten het erkennen van zijn bestaan, maken ze geen aanspraak op eventueel verder inzicht of kennis over hem. Voor de Maasai is God geen persoon in filosofische zin, en zeker niet menselijk. Wel gebruiken ze beschrijvende menselijke terminologie om tot hem te bidden: "O God, bescherm ons op je rug zoals een moeder haar baby draagt." Enkai wordt vele malen per dag in gebed of zegen genoemd en is zeer levendig aanwezig in hun cultuur en ceremonies tijdens die frequente aanroepingen. Als onheil toeslaat – zoals bij ziekte, ongeluk, grote droogte en dood onder hun vee – zeggen zij God beledigd te hebben. Door het offeren van een dier proberen ze weer bij God in de gunst te komen. Net als de joden hebben zij geen gesneden beelden van hem, maar hij is heel erg aanwezig in hun huizen en hun hart. Ze kunnen zich als Maasai geen leven voorstellen zonder de God die hen op elke stap van hun levensreis vergezelt.

Frans heeft als missionaris de Maasai de Bijbel als een handleiding gegeven. De Bijbel bevat een boodschap voor de Maasai. Vooral in het oude testament zitten veel verhalen die hen aanspreken. Abraham was een nomade, net als de Maasai. Het Godsbeeld van het oude testament komt vaak overeen met het beeld dat de Maasai van God hebben. Frans heeft, zoals reeds eerder vermeld, altijd geprobeerd vanuit de Maasailevenswijze te werken aan zijn

missiewerk. De Maasai hebben ook hun scheppingsverhaal: God, Enkai, had drie zonen en op een dag gaf hij hun elk een geschenk. Het eerste kind kreeg pijl en boog; van hem stammen de jagers af. Het tweede kind kreeg een ploeg; zijn nakomelingen zijn de landbouwers. Het derde kind kreeg een stok; van dit derde kind stammen de Maasai af. Zij geloven dat Enkai hen al het vee gaf en daarom denken ze dat al het vee van de hele wereld van hen is. Dit heeft tot gevolg dat zij het stelen van vee van andere stammen nooit als diefstal hebben gezien, maar dat ook dat vee hun eigendom is.

Krijgers

Frans vertelt dat iedereen geamuseerd kijkt als hij de Maasai verdedigt als zachtaardige mensen. Zij zijn toch die woeste krijgers die hun burens terroriseren en hun vee stelen? Meestal wordt Frans verontschuldigd voor het proberen om het onverdedigbare te verdedigen, omdat men denkt dat hij te lang in de Afrikaanse zon heeft gelopen! Het verhaal van Maasaiwreedheid is al lang geleden ontstaan en sindsdien uitgegroeid. De Maasai zijn niet wreder dan de stammen die hen omringen. Reeds honderden jaren gaan de vrouwen en meisjes naar de markten van de omliggende gebieden en stammen, om melk en dieren te ruilen voor graan en groenten. Verhalen over de wreedheid van de Maasai zijn verspreid door slavenhandelaars die door Maasaigebied trokken om slaven te verkrijgen, en niet gestoord wilden worden door lastige concurrenten. Joseph Thomson was één van de eerste blanken die in 1882-1883 het Maasaigebied doorkruiste en deze pochte dat hij, door zijn voorzichtigheid, nooit een schot had afgevuurd, maar hij vergat te vertellen dat het wellicht was vanwege de zachtheid van de Maasai! In het verleden waren er gevechten en schermutselingen met blanke handelaren die, op reis door Maasailand, zich bemoeiden met het Maasaileven en zich misdroegen jegens Maasavrouwen en -meisjes. Ook ontstonden ongeregelde handelen door het handelen van koloniale rechtbanken die totaal geen inzicht hadden in de Maasaicultuur.

Tegenwoordig worden bezoekers nog vaak verrast door de jeugdige arrogantie van de jonge, kleurige en krijgshaftige krijgers. Die willen hun nieuwe status tonen en genieten ervan als bezoekers en vreemden enigszins bang zijn

tijdens ontmoetingen. De Maasai hebben echter een zeer efficiënte manier om de onstuimigheid van deze jongemannen te controleren, en strenge maatregelen om ze zich te laten gedragen zoals gewenst. De jongelingen hebben, zoals alle Maasai, een diep respect voor de ouderlingen; zij benoemen uit elke groep krijgers een leider op basis van hoogstaande eigenschappen, die grote autoriteit heeft. In de zeldzame gevallen waarin luidruchtige en arrogante krijgers Frans benaderden, was het zijn gewoonte om altijd naar hun leider, hun *"olaiguenani"*, te vragen om mee te praten. De krijgers waren vervolgens op hun hoede omdat ze wisten dat ze dan terecht zouden worden gewezen. Frans had regelmatig de gelegenheid om in hun hofsteden te verblijven en deel te nemen aan het dagelijkse leven in de kraals. Het feit dat hij in relatief comfort daar kon zijn had niet zozeer met zijn eigen aanpassingsvermogen te maken, maar veel meer met de zorg en innemendheid van de Maasai voor hem.

Vergaderen

Bij vergaderingen en andere bijeenkomsten zijn er uiteenlopende regels. Elke Maasaiwijk, bestaande uit een paar clusters van Maasainederzettingen, heeft een geschikte plek voor vergaderingen. In vele gevallen zal deze ontmoetingsplaats in de schaduw van een 'goede' boom zijn. Het moet een boom zijn met lagen van bladeren en een dichte kroon die voldoende schaduw biedt. De bijeenkomst zal onvermijdelijk openen met een gebed of een zegen voor Enkai. Niet iedereen kan gebeden in het openbaar zeggen. Het is het voorrecht van de oudsten en er is een strikte hiërarchische volgorde per leeftijdsgroep. Eerbiedwaardige oudsten leiden vaak dit gebed, meestal in de vorm van een litanie. De leider zal een aanroeping voorbidden en het de rest reageert met een ingetogen gemeenschappelijke *"Naai"* ("behagen wij God"). De bijeenkomsten beginnen meestal in de late ochtend nadat de jongens met de koeien, schapen en geiten zijn vertrokken en de oudsten hen de taken voor die dag hebben uitgelegd. Een ouderling die wenst te spreken maakt door middel van de gebruikelijke gebarentaal duidelijk hoeveel punten hij wil aanhalen. Hij zal beginnen door bijvoorbeeld te zeggen:

"Ik heb vier zaken te bespreken". Hij neemt vier kleine stokjes in zijn hand en als hij zijn eerste punt gezegd heeft zegt hij *"Tejo nabo"*, waarop alle aanwezigen datzelfde herhalen en een stokje opzij wordt gezet. Nadat hij zijn vier punten heeft gezegd en alle vier stokjes terzijde zijn gelegd, is zijn beurt voorbij. Er is geen: "ten slotte wil ik zeggen..." of "mijn laatste punt is..." Onderwerpen van gesprek gaan over weidegronden, de beschikbaarheid van water en gras, hoe te handelen bij droogte en de planning van grote Maasaifeesten. Er is geen directiecomité en degenen die willen spreken, doen dit in volgorde van belangrijkheid. Er is dus ook geen voorzitter of secretaris; allen zijn gelijk. Individuen weten precies wat te doen. Vrouwen hebben hun eigen bijeenkomsten.

Ondanks dat de Maasai proberen zoveel mogelijk hun traditionele levenswijze te handhaven, moeten zij zich echter ook aanpassen aan de veranderende omstandigheden. Zolang de gemeenschap te maken heeft met haar problemen zoals die al eeuwen zijn geweest, is hun traditionele manier van vergaderen ruim voldoende. Maar bij vergaderingen die te maken hebben met scholen, de overheid, het verplicht inenten van vee of het bezoek van een mobiele medische kliniek, ontbreekt het de Maasai aan deskundigheid om dit soort onderwerpen te bespreken. Alle nieuwe projecten en regels van buitenaf zijn voor de Maasai een enorme breuk met hun traditionele manieren. Verpakt in hun dekens en met hun hoofd naar beneden luisteren ze naar overheidsregels, procedures en andere nieuwigheden, die ze nauwelijks kunnen bevatten. Zij zijn op dat moment waarschijnlijk met hun gedachten bij het vee en wanneer er eindelijk regen komt.

Opleiding

Het is belangrijk dat de kinderen goed onderwijs kunnen volgen. Frans heeft altijd uitgelegd aan de Maasai dat de kinderen hun eigen rijke cultuur vanuit hun thuis moeten leren, en het academische onderwijs via de school. Beide zijn belangrijk voor het welzijn en de waardigheid van een Maasai. Thuis leren zij respect; niet alleen voor ouderen, maar voor elke persoon in relatie tot zijn of haar maatschappelijke positie. Ze leren de taal, de ziel van de mensen, in alle facetten: spreuken, raadsels, slaapliedjes en vooral verhalen. Men leert het juiste gedrag om dingen te doen op een sociaal aanvaardbare manier, tradities, gewoonten, belangrijke gebeurtenissen van de Maasaigeschiedenis, feesten en ceremonies. Het is essentieel voor het voortbestaan van de Maasaicultuur dat de jeugd zich deze kennis eigen maakt. De kennis verworven op school is belangrijk om ze uit te rusten mee te doen in het bredere gebied van de nieuwe aspecten in het Maasaileven, zoals de geldeconomie en de verwerving van materiële middelen om hun leven te verbeteren. Maar het belangrijkste aspect van de Maasaioopvoeding is het behoud van hun waardigheid. Zij moeten Maasai blijven, ook na toetreding tot de Kerk. Maasaileven moet een nooit eindigende cyclus blijven van feesten voor iedereen.

Diverse boeken geschreven door Frans Mol

De taal

Frans heeft zich zoveel mogelijk ingeleefd in de Maasai-cultuur. Om deze te begrijpen heeft hij zich meer dan wie ook in de taal verdiept. Hij heeft al heel snel vastgesteld dat het heel belangrijk was de taal te kunnen spreken om zijn missionair goed werk te kunnen verrichten. Hij schreef het eerste leerboek voor *OIMaa*, de Maasaitaal, en stelde het tot nog toe meest volledige woordenboek ter wereld ervan samen. Hij ontdekte nieuwe vormen van het werkwoord en zelfstandig naamwoord in deze nauwelijks bestudeerde taal. Met simpele vertalingen laat het OIMaa zich echter niet in een woordenboek vatten; door het grote cultuurverschil bestaan er niet altijd vertalingen voor Maasaiwoorden en blijkt een uitleg, een spreekwoord of een parabel nodig om duidelijkheid te scheppen. Doordat het een cultuurgebonden taal is, bestaan er bijvoorbeeld nauwelijks woorden uit de handel of scheepvaart, maar juist veel over kleur en vee. Frans leverde ook een bijdrage aan de vertaling van de Bijbel in het OIMaa. Er bestaan geen woorden voor zee, dek of zeevaart; probeer dan maar eens de zeereis van Paulus te vertalen. Dus 'leen' je maar woorden van het Engels of het KiSwahili, de meest gebruikte taal in Oost-Afrika.

Vanwege die sterke cultuurgebondenheid is de Maasaitaal moeilijk te leren. Frans geeft een aantal voorbeelden. Er bestaan vele woorden voor stok: een stok om mee te slaan, een stok voor de herder, een ceremoniële stok, een wandelstok en een stok voor de stamoudsten. Bovendien

is de stok niet zomaar van hout. Er bestaat koud en warm hout, van mannelijke of vrouwelijke bomen. Een koe is niet zomaar een koe. Er zijn vele woorden voor het begrip krijger, afhankelijk van de vraag of hij moedig, dood of seksueel potent is. Een koe met het eerste kalf heet anders dan die met een tweede jong. Het woord koeienhoorn kan op negen verschillende manieren vertaald worden, ieder bepaald door de grootte en de vorm van de hoorn.

Het zó goed beheersen van deze moeilijke taal heeft Frans de kans geboden met de Maasai een bijzondere relatie op te bouwen. Hij wordt dan ook door de Maasai als 'wijze' gezien, iets dat voor een buitenstaander nauwelijks mogelijk is. Als er problemen waren werd Frans er altijd op uit gestuurd om 'thee' te drinken; de oplossing was dan nabij!

Oltepesi

Omdat Frans de taal zo goed beheerste, kreeg hij als taak taalcurssussen te geven aan missionarissen, antropologen, linguïsten (taalkundigen) en oudheidkundigen. Deze cursussen werden gegeven in Oltepesi, een cultureel centrum midden in Maasailand. Het ligt op ongeveer twee uur rijden van de dichtstbijzijnde grote stad. Frans was ervan overtuigd, evenals zijn bisschop Colin C. Davies, dat er een plek moest komen om de geschiedenis, taal en tradities van de Maasai te bewaren. Colin Davies was overigens tijdens de Tweede Wereldoorlog piloot bij de R.A.F. en is naderhand priester en zelfs bisschop geworden, en praktisch de gehele periode samen met Frans bij de Maasai geweest. In diens twee boeken wordt Frans geprezen voor zijn geweldige kennis van de Maasaitaal en -cultuur. Hij schrijft zelfs dat Frans op dat gebied de grootste expert van geheel Oost-Afrika is. Ook heeft hij Frans in Schin op Geul bezocht.

Omdat Frans vanaf het begin van zijn verblijf zoveel mogelijk over de Maasai verzameld had, heeft dit centrum de meest rijke bibliotheek met betrekking tot de Maasaicultuur en -geschiedenis. Geen enkele wetenschapper van enige statuur kan het zich veroorloven om het centrum niet te raadplegen. In een aantal publicaties en boeken wordt Frans – heel toepasselijk – de hemel ingeprezen. Ook kardinaal Jozef Tomko uit Slowakije, één van de genoemde kandidaten voor het pausschap in 2005 en lid van de Romeinse Curie, roemt Frans vanwege zijn kennis en inzicht. Het centrum is er voor de Maasai zelf en voor mensen die de cultuur van dit nomadenvolk willen leren kennen. Frans wordt algemeen erkend als de grote inspirator ervan.

Tijdens zijn lange verblijf in Kenia ontving Frans het katholieke weekblad *Catholic Herald*, waardoor hij goed geïnformeerd bleef over de ontwikkelingen van de Kerk in Engeland. Ook stuurden kleine parochiegemeenschappen en individuen, die geïnteresseerd waren in het missiewerk, regelmatig kranten, tijdschriften en boeken, om de eenzaamheid te bestrijden en de link met het thuisland intact te houden. Tijdens familiebezoeken in latere jaren ont-

172	
gn-karos, pl. in-karosi: a cow with a dewlap smaller than usual due to emaciation. Noun, fem. from the root -korra: emaciate, starve.	not a long time enye: everything (Ecclesiastes).
gn-karrani, pl. in-karrani: hibiscus-type shrub. Noun, fem.	ol-kataar, pl. il-ka
gn-karrer, pl. in-karrer: an enclosure, an enclosed place, a fenced off place like ol-pul, a camp. Noun, fem.	around the upper
gn-karri: greed. Noun, fem.; this noun also occurs as en-karri: greed.	ing that the fath
gn-karriano: expertise, skill. Noun, fem., from the root arriyak: expert; this noun also occurs as en-karriano: expertise, skill. te nkariyano: with skill, accurately.	gn-katani, pl. in-k
gn-karriroto, pl. in-karrirot: evil times. Verbal noun, gerund, particular, fem.	gn-katani: linen, k
gn-karriyano, pl. in-karriyanotin: expertise, skill. Noun, fem., from the root arriyak: expert. This noun also occurs as en-karriano: expertise, skill. te nkariyano: with skill, accurately.	kiswahili: kitan
gn-karrueisho: scandal, iniquity, spoiling, wickedness, spoiled object, bad habit, cruelty, crookedness, crime. Noun, fem.,	gn-katare: charm.
	kate: cattle-nar
	ol-katetmai, pl. i
	gn-kati: malignant
	fem.; also see e
	katikism: catech
	catechism.
	en-katin: malignant
	fem.; also see e
	in-katitin: times,

dekte Frans, evenals de meeste missionarissen, dat je geleidelijk steeds meer vervreemdde van jezelf en het thuisfront. Je zag ze denken: "Hij bedoelt het goed, maar hij is al vele jaren in de missie..."

Ontmoetingen

Frans heeft vele mensen ontmoet tijdens zijn lange verblijf in Kenia, waaronder een aantal kardinalen en wereldse beroemdheden. Eén van de bekendste daarvan was Charles Lindbergh, wereldberoemd geworden vanwege het feit dat hij eerste mens in 1927 solo non-stop over de Atlantische Oceaan heeft gevlogen; dat was destijds een gebeurtenis die vergelijkbaar is met de landing van de eerste mens op de maan. Ook ontmoette hij Dame Vera Lynn, die in de Tweede Wereldoorlog de bijnaam "*The Forces Sweetheart*" had. Zij kreeg zeer grote bekendheid met het lied "*We'll Meet Again*"; in 2009 haalde zij op 92-jarige leeftijd met dit lied nogmaals de Britse hitparade! Een andere ontmoeting vond plaats met Imelda Marcos, de echtgenote van de voormalige president van de Filipijnen. Zij werd berucht in verband met haar buitensporige schoenenverzameling van 1.100 paar. Berend Udink, minister van Ontwikkelingswerk en later van Volkshuisvesting, bezocht hun ziekenhuis op aandringen van zijn tante, de destijds bekende freule Christine Wttewaall van Stoetwegen, jarenlang lid van de Tweede Kamer. Ook Jaap de Hoop Scheffer, minister van Buitenlandse Zaken en vanaf 2004 tot 2009 secretaris-generaal van de NAVO, werd een paar dagen samen met zijn echtgenote en twee dochters door Frans rondgeleid. Ria Lubbers, de echtgenote van ex-premier Ruud Lubbers, verbleef eveneens een paar dagen in zijn missiepost. Eén bekende persoon heeft Frans helaas gemist, en dat was in 1995 paus Paulus Johannes II. De paus bezocht naast de hoofdstad Nairobi slechts één parochie en dat was de parochie van Frans, die op dat moment op familiebezoek was in Nederland.

Loitokitok

In de kleine stad Loitokitok, gelegen in de heuvels aan de grens met Tanzania en met vrij uitzicht op de Kilimanjaro, ligt een instituut dat gehandicapte kinderen een toekomst wil bieden. Via lokale mensen probeert men de vooroordelen ten opzichte van gehandicapten te veranderen en hen te leren omgaan en leven met hun handicap. Het doel is om hen zelfstandigheid te verschaffen, zodat ze in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. De Schin op Geulse parochie heeft dit project geadopteerd en ondersteunt het financieel.

De Maasai verliezen hun waardigheid

Frans is zeer bezorgd over de huidige situatie van de Maasai. Hun cultuur is gebaseerd op tradities en natuurlijke omstandigheden. Toen Frans begin jaren zestig in Maasailand kwam stond er nergens een bord: geen plaatsnamen, geen verbodsborden, geen beperkingen voor begrazing van vee. Langzaam begonnen de veranderingen en na de

onafhankelijkheid in 1963 namen deze een vlucht. Het snijdt de Maasai in de ziel dat er thans zoveel palen en beperkingen zijn; de nomadische ziel wordt aan de ketting gelegd. De traditioneel op gemeenschap ingestelde Maasai beginnen individualistische trekken te vertonen. Sommigen leven al niet meer gezamenlijk in een kraal, maar stichten hun eigen onderkomen. Rijke Maasai nemen armere in dienst om hun vee op ranches te hoeden. Vroeger kwam je geen arme Maasai tegen. Nu ontmoet je in een kraal arme herders zonder kralenkettingen, die soms staan te dansen voor toeristen. De Maasai verliezen hun waardigheid.

Overbevolking, landroof door andere Kenianen – met name door hoge politici – en de introductie van modern onderwijs versnellen de grote veranderingen. Landbouwvolkeren hebben stukken van de hooglanden bezet waar de Maasai in droge tijden naar uitweken. Het gaat om een botsing van economische belangen. Regering en ontwikkelingseconomen propageerden in de jaren zestig grootschalige groepsboerderijen met vee te stichten, maar vergaten de Maasai op te leiden in modern management. Toen deze projecten waren mislukt kwam de nadruk te liggen op privatisering, maar de grond blijkt daarvoor te arm en de Maasai te collectivistisch ingesteld. Op een stukje privégrond past geen grote veestapel. Een Maasai ontleent aan zijn veestapel niet alleen inkomen, maar tevens zijn culturele trots en status. In tegenstelling tot de jaren zestig bezitten de Maasai nu onvoldoende vee. Dat heeft een in-

grijpende invloed op een volk waar het vee centraal staat en heeft daarmee tevens gevolgen voor hun zelfverzekerdheid.

Ook de erosie van het leeftijdsgroepensysteem leidt tot een aanslag op het sociale stelsel. Het moderne onderwijs haalt de jeugd van de Maasai weg naar kostscholen ver van hun kraal. Zij ondergaan niet de vorming in hun eigen cultuur. De wijze ouderen verliezen hun gezag en kunnen de veranderingen niet meer aan. De heersers in Afrika zijn doorgaans landbouwers en zij bepalen de ontwikkelingen. De nomaden raken in de marge van de samenleving. Ze kennen geen centraal leiderschap, waardoor ze hun stem niet luid genoeg laten klinken. Frans wil de Maasai laten zien dat door de historie heen vele volkeren voor eenzelfde dilemma hebben gestaan als zij nu. De belangrijkste les is dat de Maasai in naam van de vooruitgang niet moeten proberen op andere volkeren te gaan lijken. Als ze niet zichzelf blijven, gaat hun ziel verloren.

Echter niet alleen voor de Maasai is de wereld anders geworden, ook missionarissen en zendelingen die na veertig jaar terugkeren naar hun land van herkomst ontdekken dat de samenleving compleet veranderd is en er een totaal andere mentaliteit heerst. De ontwikkelingen op materieel en moreel gebied lijken heel verwarrend en verontwastend. Maar de zending zelf is door de jaren heen ook veranderd; hij heeft gewerkt en gewoond met de Kerk in een heel andere context. Tot op zekere hoogte is hij nu ook een vreemdeling in zijn eigen land. Hij weet dat een andere manier van leven even goed kan zijn, dat de Kerk zelf veel breder is dan Europa en dat in de praktijk van het geloof en in de viering van de liturgie, de dingen anders gedaan kunnen worden; niet beter of slechter, maar anders.

Het hier en nu

Op 4 juli hoopt Frans zijn tachtigste verjaardag te vieren. Hij kan tevreden terugkijken op een rijk leven. Zijn tijd bij de Maasai was een groot avontuur en hij kan eindeloos vertellen over zijn belevenissen over dat land en het volk, dat hij beter dan wie ook heeft leren kennen en waarderen. Gelukkig voor ons in Schin op Geul heeft Frans reeds snel na zijn terugkeer uit de missie besloten nog niet achter de

geraniums te gaan zitten, maar actief in het parochieleven te stappen. In 2006 is hij ongeveer één jaar pastoor in Smakt-Holthees geweest, gelegen tussen Venray en Boxmeer. In 2007 waren wij bijzonder blij met de benoeming van Frans Mol tot pastoor van onze parochie. Op 10 juli 2011 vierde Frans zijn 50-jarig priesterfeest in een prachtige entourage, met medewerking van alle Schin op Geulse verenigingen. Voor zijn jarenlange inzet voor de Maasai en hun cultuur ontving hij de koninklijke onderscheiding Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Ook in ons dorp heeft hij veel *goodwill* gekweekt door zijn sympathieke manier van optreden. Hij probeert overal aanwezig te zijn en weet altijd een extra tintje aan zijn optreden toe te voegen. Hij is een man die altijd samenwerking zoekt en die regels op menselijke wijze toepast. Wij hebben hem leren kennen als iemand die een dienend priesterschap uitoefent; hij staat niet boven, maar midden in de kring van de gelovigen. Iemand die bereid én in staat is tot dialoog, die overlegt en communiceert in alle richtingen en samenwerking met alle gelovigen zoekt. Samen met veel vrijwilligers heeft het dorp nog altijd een mooi kerkelijk leven. Hij verrast ons iedere keer weer met zijn kennis en inzicht. We kunnen nog veel van hem leren, zeker ook van zijn flinke dosis humor! Onze pastoor Frans Mol mag God dankbaar zijn voor een 'rijk' leven...

